

บทละครอิเล็กทรอนิกส์ของจอร์จโรอู

บทละครอิเล็กทรอนิกส์ของจอร์จโรอูแสดงให้เห็นความขัดแย้งระหว่างความคิดของอิเล็กทรอนิกส์และอีจิสทิส โดยเฉพาะอย่างยิ่งในเรื่องความยุติธรรม ทั้งสองมีความคิดแตกต่างกันออกไปคือ อิเล็กตร้าต้องการความยุติธรรมที่เด็ดขาด (absolute justice) ในขณะที่อีจิสทิสต้องการความยุติธรรมที่ประนีประนอม (compromising justice) ทั้งสองมีทัศนะต่างกันแม้จะอ้างว่าทำไปเพื่อสังคมส่วนรวมก็ตาม

ปรัชญาของอิเล็กทรอนิกส์และอีจิสทิส

อิเล็กทรอนิกส์มุ่งที่จะให้ใคร่ความยุติธรรมที่เด็ดขาดไม่ผันแปร แรกเริ่มอิเล็กทรอนิกส์มิได้รู้ความจริงว่า ใครฆ่ากาเมมนอนและธูของโคลเทมเนสตราเป็นใคร แต่อิเล็กทรอนิกส์สงสัยโคลเทมเนสตรา เพราะความเกลียดชังมาเป็นทุนเดิม เธอจึงพยายามค้นหาความจริงเพื่อที่จะได้มีการลงโทษผู้กระทำผิด อิเล็กตร้าถือว่าเป็นความยุติธรรมอย่างยิ่งที่คนผิดจะต้องได้รับการลงโทษ และต้องรับผิดชอบในการกระทำของตน ด้วยความคิดเช่นนี้ อิเล็กตร้าจึงกระตือรือร้นในการค้นหาความจริงที่แน่ชัดเพื่อความยุติธรรม ทั้ง ๆ ที่ไม่มีผู้ใดคิดจะรื้อฟื้นเรื่องราวต่าง ๆ ขึ้นมา อิเล็กตร้าเปรียบเสมือนความยุติธรรมที่ตายตัว ดังที่นายกเมืองอารโกสกล่าวยืนยัน

*l'étranger: Qui a-t-elle à craindre, la famille des Atrides?
le président: ... Elle a à craindre l'ennemi le plus redoutable
du monde qui me laissera rien d'elle, qui la rongera jus qu'aux
os, l'alliée d'Electre: la justice intégrale,⁴⁸*

๑ ในสถานะเช่นอิเล็กทรอนิกส์ที่มีความสุขพอสมควรแก่สภาพของตนไม่ถูกกักคั้นหรือบีบ

⁴⁸ Jean Giraudoux, Electre (Paris : Bernard Grasset, 1937),

บังคับ เช่น อิเลกตราของโซโฟคลีสหรือยูริพิดีส เธออาจปลุกเรื่องราวให้เงิบหายไปโดยไม่จำเป็นต้องซุกคืบความจริง แต่เพราะความปรารถนาอันแรงกล้ากว่าผู้อื่น จึงทำให้อิเลกตรา มุ่งลงโทษผู้กระทำผิดให้ได้ ความยุติธรรมที่เค็ดซาคของเธอแสดงให้เห็นชัดเมื่อเธอรู้ความจริงว่า อิจิสทิสเป็นชู้กับโคลเทมเนสตราและทั้งสองได้ร่วมกันฆ่าอากาเมมนอน อิเลกตราคิดจะลงโทษให้ได้ แมว่าสถานะการณของบ้านเมืองในขณะนั้นจะคับขันเพราะมีข้าศึกมาประชิดก็ตาม อิเลกตรารายอมให้บ้านเมืองพินาศมากกว่าที่จะยอมให้โคลเทมเนสตราและอิจิสทิสมีชีวิต อยู่อย่างปกติสุขโดยให้เหตุผลว่า

Mais quand le crime porte atteinte à la dignité humaine, infeste un peuple, pourrit sa loyauté, il n'est pas de pardon.

(Acte II, scène 8, p.159.)

อิเลกตราไม่ต้องการที่จะให้สังคมถูกปกครองโดยฆาตกรหรือผู้ที่หลอกลวงประชาชน ความจริงแท้และความยุติธรรมที่เค็ดซาคเท่านั้นเป็นสิ่งที่เธอปรารถนาจะให้เกิดขึ้นในสังคมมนุษย์ แมว่าจะต้องเสี่ยงกับความพินาศของบ้านเมืองและชีวิตของประชาชนผู้บริสุทธิ์ก็ตาม จะเห็นได้ว่า ความคิดเกี่ยวกับคุณค่าของความยุติธรรมของเธอมีลักษณะตรงกับแนวคิดที่ชนะปรัญหรือสมบูรณนิยมในแง่ที่ว่า ค่าของความยุติธรรมและความจริงแท้เป็นสิ่งตายตัว ผันแปรไม่ได้ แมว่าการตัดสินใจของเธอที่จะให้ได้มาซึ่งความยุติธรรมนั้นจะเป็นสิ่งผิดในสายตาของผู้อื่น

Vous vous moquez de moi, Egisthe! Vous qui prétendez me connaître, vous me croyez de la race à laquelle on peut dire : Si tu mens, et laisse mentir, tu auras une patrie prospère. Si tu caches des crimes, ta patrie sera victorieuse? Quelle est cette pauvre patrie que vous glissez tout à coup entre la vérité et nous?

(Acte II, scène 8, p.157.)

อิเลกตราอ้างว่า เธอต้องการความจริงที่แน่ชัดเพราะสิ่งนี้จะนำสังคมมนุษย์ไปสู่ความบริสุทธิ์ ปราศจากการหลอกลวงและการเกลี้ยขังและสิ่งชั่วช้าจะถูกทำลายไปสิ้นโดยความยุติธรรมที่เค็ดซาค อิเลกตราถือว่าเป็นการเหยียบย่ำเกียรติภูมิของมนุษย์ที่จะยอมมี

ความสุขท่ามกลางความยุติธรรมและความหลอกลวง มนุษย์ควรจะแสวงหาโลกใหม่ สังคมใหม่ที่ดีกว่าเพื่อเริ่มต้นชีวิตใหม่ที่สะอาดและมีความสุขตามครรลองใหม่ที่ดีกว่าเดิม แม้ว่าความหวังในโลกนี้จะต้องไถ่มาด้วยการทำลายชีวิตมนุษย์บริสุทธิ์ ซึ่งต้องล้มตายไปหลายร้อยหลายพันคนก็ตาม อิเล็กตราดีอว่าเป็นหน้าที่ของเธอที่จะต้องสร้างสังคมใหม่ที่ทั้งความรักและความยุติธรรมในขณะเดียวกัน ดังที่เธอกล่าวว่า

J'ai su que l'on m'a donné toutes les pommettes des servantes, qu'elles soufflent sur les voies au le charbon et tous les yeux des laveuses, qu'ils soient ronds ou en amendes, et tous les oiseaux volant, et tous les maçons tombant, et toutes les plantes d'eau qui s'abandonnent et se reprennent dans les ruisseaux ou dans les mers. Argos n'était qu'un point dans les univers, ma patrie une bourgade dans cette patrie. Tous les rayons et tous les éclats, dans les visages joyeux, tous les désirs et les désespoirs dans les visages indifférents, c'est cela mon nouveaux pays. Et ce matin, à l'aube, quand on vous donnait Argos et ses frontières étroites que je l'ai vue aussi immense et que j'ai entendu son nom, un nom qui ne se prononce pas, mais qui à la fois la tendresse et la justice.

(Acte. II, scène 8, p.158.)

ส่วนอิจิสตุสมีความคิดตรงกันข้ามในขณะที่ยิเล็กตราต้องการความจริงแท้ เพื่อนำไปสู่ความยุติธรรมที่ตายตัว อิจิสตุสได้ร้องขอความยุติธรรมแบบประนีประนอม จริงอยู่ในตอนแรกนั้นอิจิสตุสเป็นฆาตกรร่วมกับโคลเทมเนสตรา เราอาจประมาณได้ว่าเขาได้ทรัพย์สินสมบัติโดยมิชอบธรรม แต่ถาพิจารณาให้ถี่ถ้วน อิจิสตุสอาจต้องการแก้แค้นแทนบิดาเหมือนกับอิเล็กตราต้องการ อิจิสตุสเองก็ไม่เคยเหยียดหยานตั้งตนเป็นกษัตริย์แทนที่กาเมมมอน คงทำหน้าที่ช่วยโคลเทมเนสตราบริหารแผ่นดินเท่านั้น และหลักการของอิจิสตุสในการปกครองนั่นก็คือ ปฏิบัติต่อประชาชนโดยเท่าเทียมกัน ลงโทษทุกคนที่กระทำผิดเท่ากันเพื่อมิให้มีผู้ใดเกินกว่าใครอื่น ทั้งนี้เพื่อความสงบสุขของแผ่นดิน อิจิสตุสถือว่าสิ่งใดที่ก่อให้เกิดความสงบสุขในประเทศ สิ่งนั้นเป็นสิ่งที่ผู้ปกครองควรกระทำ

... c'est que pour éviter de créer entre nos citoyens ces différences de races morales qui ne peuvent manquer de colorer différemment les hommes aux yeux des dieux, j'ai toujours feint d'attribuer une importance énorme aux délits et dérisoire aux crimes. Rien n'entretient mieux la fixeté que la même atmosphère égale autour des assassinats et des vols de pain.

(Acte I, scène 3, p.35.)

การที่อิลเลกตราทำคนเด่นกว่าผู้อื่นนั้น อิจิสตุสถือว่า ยั่วโยให้ผู้อื่นตื่นตัว หันมาสนใจและเกิดความอยากจะทำตาม ฉะนั้นอิจิสตุสจึงต้องชักชวนอิลเลกตรา เป็นการป้องกันไว้ก่อน มิฉะนั้นจะยากต่อการปกครองบ้านเมือง ซึ่งอาจแตกแยกหรือระส่ำระสายได้ อิจิสตุสถือหลักในการปกครองที่ว่า บ้านเมืองจะต้องมีระเบียบหรือกฎเกณฑ์ให้ทุกคนกระทำตามโดยไม่มีค้ำขวาน เพราะถ้าบุคคลใดบุคคลหนึ่งไม่เคารพกฎที่วางไว้ ผู้อื่นก็อาจดำเนินรอยตาม ความสงบสุขที่เคยมีมาก็อาจแปรเปลี่ยนไปในทางตรงกันข้าม ดังนั้นเพื่อประโยชน์สุขของชนส่วนใหญ่และสังคม นักปกครองจะต้องพยายามระวังมิให้ประชาชนกระทำนอกเหนือกฎที่วางไว้ และในขณะเดียวกันก็ต้องให้ประชาชนได้รับความสุขพอสมควร และการลงโทษก็จะต้องเสมอหน้ากันด้วย

Egiste : Pourquoi, depuis je suis régent, alors que les autres villes se consomment dans les dissensions, les autres citoyens dans les crises morales, sommes-nous seuls satisfaits des autres et de nous-mêmes? Pourquoi chez nous cet afflux de richesse? Pourquoi dans Argos seulement le prix des matières premières est-il au plus haut et les prix des objets de détail au plus bas? ... Parce que dans la cité, j'ai même une guerre sans merci à ceux qui faisaient signe aux dieux...

(Acte I, scène 3, p.34.)

นับว่าอิจิสตุสถือประโยชน์จากการปฏิบัติเพื่อความสุขของประชาชน และความสงบของบ้านเมือง ความคิดของเขาจะตรงกับลัทธิสุขนิยม (Utilitarianism) ในแง่ที่เขาคำนึงถึงประโยชน์สุขเป็นหลักใหญ่ เพราะลัทธินี้มีหลักการกระทำใดที่ก่อให้เกิด

ประโยชน์หรือความสุขมากที่สุด เป็นการกระทำที่⁴⁹ ลัทธินี้ยังผลผลิตที่เกิดจากการกระทำ และให้ประโยชน์แก่มนุษย์ เราสามารถเห็นความคิดในทัศนะนี้ของอิจิตุสได้อย่างชัดเจนใน คำพูดที่ว่า

... et soudain vous m'avez montré Argos, comme je ne l'avais vue; neuve, recrée pour moi, et me l'avez donnée. Vous me l'avez donnée toutes, ses tours, ses pentes, les fumées qui montaient des silos des maraichers, première haleine de sa terre, et les pigeons qui s'éleva, son première geste, ... Et je me demandais avec angoisse si le don n'était pas plus large, si l'on ne m'avait pas donné beaucoup plus qu'argos ... un pays ou je me sens pur, fort, parfait, une patrie; et cette patrie dont j'étais prêt a fournir désormais l'esclave, dont tout à coup me voilà roi, je jure de vivre, de mourir, -entends-tu, juge, -mais de la sauver.

(Acte II, scène 7, p.143.)

อิจิตุสมีความหวังใยประชาชน ปราบปรามจะเข้าสู่รบป้องกันประเทศด้วยเจตนาอันบริสุทธิ์ เพื่อประโยชน์สุขของชนส่วนรวม อิจิตุสเองถึงกับยินยอมต่อรองขอความยุติธรรมที่ประนีประนอมกับอิเลกตราถึงกับจะสารภาพผิดภายหลังจากการสู้รบเสร็จสิ้นลง ทั้งนี้เป็นข้อต่อรองที่กระทำไปเพื่อผู้อื่นมิใช่ตนเอง

Electra, demain, au pied de l'autel, ou nous fêterons la victoire, le coupable sera là, car il n'ya un coupable en vêtement de parricide. Il avouera publiquement le crime. Il fixera lui-même son chatiment. Mais laisse-moi sauver la ville.

(Acte II, scène 9, p.166.)

จะเห็นได้ว่า ในขณะที่อิเลกตรามองโลกด้วยสายตานักอุดมคติ ต้องการจะให้สังคมเป็นอย่างที่คุณคิดไว้ และมองโลกแต่เพียงด้านเดียว โดยใช้ความคิดของคุณเข้าตัดสิน

⁴⁹ Paul W. Taylor (ed.), op.cit., p.139.

(subjective) ต้องการความยุติธรรมที่เคียดแค้น เป็นเครื่องผลักดันให้มีสัญจรธรรม ความรัก และความบริสุทธิ์ในสังคมใหม่ แม้จะต้องสูญเสียบ้านเมือง เลือดเนื้อของประชาชนก็ตาม โดยคิดว่าอารโกสเป็นเพียงจุดเล็กในจักรวาลเท่านั้น เมื่อเปรียบกับสังคมใหม่ของมนุษย์ที่คิดว่า ซึ่งจะเกิดขึ้นหลังจากสังคมเก่าที่เต็มไปด้วยความหลอกลวงและความเกลียดชังใดพินาสไปสิ้น แต่อิจิสทมองโลกตามที่เป็นจริง เห็นสังคมตามสภาพความจริงที่เป็นอยู่และหาทางแก้ไข อย่างผู้พิชิตโลกมากมายและมีประสบการณ์มากกว่า อิจิสทุสเป็นนักปฏิบัติมิใช่ในอุดมคติเช่น อีเลกตรา เขาคำนึงถึงประโยชน์สุขของสังคมในสภาพที่เห็น และที่แท้จริงในขณะนั้น เขาจึงกระทำทุกอย่างแม้กระทั่งการเปลี่ยนแปลงหลักการเพื่อความเหมาะสมกับสถานการณ์และประโยชน์สุขที่จะเกิดขึ้นได้

ในความขัดแย้งของสองหลักการนี้ จีโรคูมิได้เน้นให้เห็นความถูกต้องของทัศนะโลกทัศน์หนึ่งว่ามีมากกว่ากันอย่างชัดเจน เพราะแม้จีโรคูจะตายไว้ด้วยชัยชนะของอีเลกตรา โดยที่โคลเทมเนสตราและอิจิสทุสถูกฆ่าตายสิ้น แต่ในชัยชนะนั้นก็มีความปวกราบแฝงอยู่ บ้านเมืองต้องพินาสลงสิ้น ผู้คนที่บริสุทธิ์ต้องล้มตายไปเป็นอันมาก คำพูดโคตบของหญิงชรา (Narsès) และคนขอทานเป็นสิ่งที่ชวนให้คิดว่า รุ่งอรุณที่อีเลกตราปรารถนานั้นบริสุทธิ์หรือไม่ เมื่อต้องแลกกับความหายนะเช่นนั้น

Narsès : Comment cela s'appelle-t-il, quand le jour se lève, comme aujourd'hui, et que tout est gaché, que tout est saccagé, et que l'air pourtant se respire, et qu'on a tout perdu, que la ville brûle, que les innocents un coin mais que les coupables agonisent, dans un coin du jour qui se lève?

le mendiant ; Cela a un très bon nom, femme Narsès. Cela s'appelle l'aurore.

(Acte II, scène 10, p.179.)

ในตอนท้ายเรื่องที่มีบรรยากาศแห่งความขัดแย้งนี้ จีโรคูอาจชี้ให้เห็นว่ารุ่งอรุณอาจมีมาถึงหรือเป็นการหลอกตนเองก็ได้ทั้งที่หญิงชราสนใจ หญิงชราคนขอทานทั้งหลายรวมทั้งเหล่าคนพิการที่เชื่ออีเลกตราอาจเป็นสัญลักษณ์ของผู้ชนที่มีความฝันถึงโลกใหม่ในอุดมคติ

ซึ่งคาดว่า จะไต่พบในความเป็นจริง ผู้คนเหล่านี้เป็นผู้ที่หมกมุ่นไม่สามารถพบกับความสุขที่ตนปรารถนาได้ในโลกนี้ จึงพลอยฝันถึงสังคมใหม่ที่เจิดจ้า บรรดาผู้ที่ไม่มีโอกาสเหล่านี้ อาจช่วยเสริมให้เห็นความผิดพลาดและความล้มเหลวของอิลекตราที่หวังในสิ่งที่เป็นไปได้ ความผิดพลาดและความล้มเหลวอาจเป็นความจริงที่แฝงอยู่ในผลแห่งการกระทำของอิลекตรา ในขณะที่เกี่ยวกับตอนจบของเรื่องนี้ อาจเป็นการเสียดสีอิลекตราที่แสวงหาสังคมใหม่ที่ดีกว่าเดิม เพื่อคนไร้ประโยชน์ที่เหลืออยู่เพียงเล็กน้อย และในขณะที่ตนเองต้องการสังคมที่บริสุทธิ์สะอาด แต่ตนเองกลับกลายเป็นฆาตกรสังหารประชาชนจำนวนมากที่ต้องตายไปในสงคราม จริงอยู่ แม้จะมีผู้วิจารณ์จีโรควาปรารถนาในรุ่งอรุณ (เช่นเดียวกับอิลекตรา) และรุ่งอรุณของเขาก็คือสังคมที่มีแต่ความรัก ความจริงและความเท่าเทียมกัน⁵⁰ แต่สถานการณ์ที่เกิดขึ้นในตอนท้ายบทละครนี้อาจชี้ให้เห็นว่า จีโรควเองก็ไม่แน่ใจว่าจะยึดถือความคิดเช่นนี้ได้ในทุกสถานการณ์ โดยเฉพาะสถานการณ์เช่นเมืองฮาร์โกส ถ้าจำเป็นจะต้องเลือกความคิดระหว่างอิลекตราและอิจิสทุสแล้ว จีโรควอาจโอนเอียงไปทางอิจิสทุส ยอมให้มีการประนีประนอมเพื่อความ สุขและการอยู่รอดของสังคม ปัญหาในตอนท้ายเรื่องว่าจะมีสังคมใหม่เกิดขึ้นหรือไม่ อาจแสดงให้เห็นความไม่แน่ใจของผู้แต่งเกี่ยวกับ "รุ่งอรุณ" ที่เขาต้องการว่าจะมีขึ้นได้ในโลกนี้ รุ่งอรุณนั้นอาจเป็นเพียงภาพที่ค้ำนึ่งไว้ไม่มีวันมาถึงก็เป็นได้

ปรัชญาของจีโรคว

ความคิดขัดแย้งระหว่างอิลекตราและอิจิสทุสที่มีแนวต่างกันไปคนละทาง จนกระทั่งบ้านเมืองต้องพินาศสะท้อนให้เห็นความตั้งใจของจีโรควว่า เขาไม่ปรารถนาจะให้สถานการณ์เช่นนี้เกิดขึ้น เพราะมีแต่จะก่อความเสียหาย ไม่มีฝ่ายใดเป็นฝ่ายชนะโดยเด็ดขาด อิลекตราก็จะมีความรู้สึกอ้างว้างและความเศร้าแฝงอยู่ในชัยชนะของตน เพราะเธอ

⁵⁰Chris Marker, Giraudoux Par Lui - Meme (Paris: Editions du Seuil, 1963), pp.182.

มิได้มีอะไรเหลืออยู่ นอกจากความยุติธรรมเด็ดขาดที่ได้มาเพียงสิ่งเดียว ส่วนสังคมใหม่จะมี
มีมาหรือไม่ก็ยังไม่อาจตอบไม่ได้ เราจะเห็นความความไม่แน่ใจในตนเองจากคำพูดของเธอที่
โต้ตอบกับยูเมนีดิสว่า

Première Euménide: Voilà t'a mené l'orgueil. Electre, tu n'es plus rien. Tu n'as plus rien.

Electre: J'ai ma conscience, j'ai Oreste, j'ai la justice, j'ai tout.

Première Euménide: Ta conscience! ... Désormais, c'est toi la coupable.

Electre: J'ai Oreste. J'ai la justice. J'ai tout.

Troisième Euménide: Oreste! Plus jamais tu ne reverras Oreste...

Electre: J'ai la justice, j'ai tout.

(Acte II, scène 10, p.178.)

จิโรกูโต้เสนอแนะเป็นนัยว่า การป้องกันมิให้เกิดสภาพเช่นนี้ได้จะเป็นวิธีที่ดีที่สุด
มนุษย์ไม่ควรที่จะโอนเอียงไปในทางหนึ่งทางใดมากเกินไป ความพอดีในชีวิตมนุษย์จะเป็นทาง
สายกลางและเป็นคุณธรรมที่ดีซึ่งทำให้มนุษย์พบกับความสุขได้ "nothing in excess" ของ
ปรัชญาศาสนากรีกโบราณเป็นสิ่งที่จิโรกูโต้รับมาในแง่ที่หมายถึงความพอดี รู้จักประมาณตนในการ
ดำเนินชีวิต จิโรกูโต้แสดงปรัชญาของเขาผ่านคนทำสวนซึ่งเป็นตัวละครหนึ่งในเรื่อง โดยให้
คนทำสวนมีความเป็นอยู่อย่างสมถะ พอใจในสิ่งที่เขามีอยู่ ไม่หวังสิ่งใดจนเกินไป เขาคำเนิน
ชีวิตอยู่อย่างสงบ ไม่ทะเยอทะยาน จิโรกูโต้สร้างคนทำสวนให้เป็นบุคคลในอุดมคติที่เขา
ปรารถนาจะให้เกิดขึ้นในโลกมนุษย์ ดังที่ Allan Lewis ได้วิจารณ์ว่าจิโรกูโต้หวังที่จะให้
ความสงบสุขในโลก ตลอดจนความรักและความเป็นอยู่ที่เรียบง่ายของมนุษย์⁵¹

Clytemnestre: Je la connais...un terrain vague, tendu d'epandage...

⁵¹Allan Lewis, The Contemporary Theater (New York: Crown Publishers, Inc., 1962), p.195.

le jardinier: Terrain vague! Il couvre dix arpents de colline, mon jardin, et six de vallée... Sur les terrasses, J'ai l'ail et les tomates. Aux pentes, la vigne et les pechers de plein vent. Dans le plan, les légumes, les fraises et les framboises.

(Acte I, scène 4, p.56.)

ขณะที่ตัวละครอื่นต่างทะเลาะวิวาทกัน พร้อมทั้งอ้างว่าตนกระทำไปเพราะความรักในเพื่อนร่วมชาติ และเพื่อนมนุษย์ แต่การกระทำของพวกเขา มิได้แสดงให้เห็นความรักนั้นอย่างแท้จริง ทั้งเช่นอิเล็กทรอนิกส์ในบ้านเมืองและชีวิตเพื่อนร่วมชาติให้ล้มตายไปเพื่ออุดมคติของตน หรืออิิจิสทุสที่คิดกำจัดอิเล็กทรอนิกส์ไปให้พ้นทาง ตรงกันข้าม คนทำสวนกลับมีความรักความอบอุ่นที่จะมอบให้อย่างเต็มใจดังที่เขา กล่าวไว้

Je n'ai jamais vu sourire Electre, mais c'est dans mon jardin que j'ai reconnu sur son visage ce qui ressemble le plus à un sourire.

(Acte I, scène 4, p.57.)

จิโรกุได้เสนอผ่านคนทำสวนว่า ความรักและความสุขใจเป็นเครื่องนำให้มีความสุขในชีวิต แต่ทั้งสองสิ่งนี้มนุษย์จำต้องค้นหาด้วยตนเอง มิใช่เรียกร้องจากใคร มนุษย์สามารถพบความสุขได้โดยการหันหน้าประนีประนอมกัน รักกัน เพราะความรักเท่านั้นจะช่วยให้มนุษย์มีชีวิตอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข และสันติเป็นสิ่งที่จิโรกุปรารถนาจะให้เกิดขึ้นในโลก โดยแสดงให้เห็นผลเสียของความขัดแย้งระหว่างอิเล็กทรอนิกส์กับอิิจิสทุสเป็นอุทาหรณ์ เขาได้เสนอแนะหนทางที่จะนำไปสู่ความสงบสุขว่าความเจียมจะเป็นหนทางนำไปสู่ความประนีประนอมได้

Moi, ça toujours été les silences qui me convainquent. Oui, je leur demande de ne pas crier joie et amour, n'est-ce pas? S'ils y tiennent, qu'ils crient. Mais je le conjure plutôt, je vous conjure. Dieu, comme preuve de votre affection, de votre voix, de vos cris, de faire un silence, une seconde de votre silence... C'est tellement plus probant. Ecoutez... Merci!

(Acte I, Entracte, p.96.)

ในคำแนะนำของคนทำสวนนั้น จีโรตุอาจต้องการเสนอว่าความเงียมจะช่วยให้นุมนัย
 รู้จักใช้ปัญญา แสวงหาวิชา "la sagesse" เพื่อพิจารณาคิดหาสิ่งที่ดีสำหรับการดำเนิน
 ชีวิตของตนและควบคุมตนเองให้มีความพอดีในชีวิต รู้สิ่งที่ควรและไม่ควร รู้จักไตร่ตรองและ
 พิจารณาอย่างรอบคอบ อันจะเป็นหนทางให้เกิดความสงบและความสุขในชีวิตได้ จีโรตุได้
 เสนอให้เห็นความขัดแย้งระหว่างความเงียมที่เขาเสนอแนะกับความวุ่นวายของการทะเลาะ
 เบาะแว้งของอิลเลตรากับโคลเทมเนสตรา เขาพยายามชี้ให้เห็นว่าการถกเถียงระหว่าง
 คนทั้งสองก่อให้เกิดความไม่สงบอย่างไร จะสังเกตได้ว่าหลักความคิดของจีโรตุคล้ายคลึงกับ
 ของนักปราชญ์ชาวกรีก โสคราตีส (Socrates) และเพลโต (Plato) คือให้ความสนใจ
 ปัญญา โสคราตีสย้ำว่าการใช้ปัญญาแสวงหาความรู้เกี่ยวกับการดำรงชีวิตและความดีความชั่ว
 จะทำให้นุมนัยพบสิ่งที่ประเสริฐ ส่วนเพลโตก็ให้ความสำคัญในคำของชีวิตเช่นกันว่า ชีวิตที่
 ควรดำรงอยู่คือชีวิตที่ใช้ปัญญาหาเหตุผล มิใช่อาชีพหรืออารมณ์ ในทำนองเดียวกันจีโรตุก็
 ต้องการเสนอแนะให้ทุกคนหันมาใช้ปัญญาคัดสินใจและแก้ปัญหาทุกอย่างที่เกิดขึ้น โดยเฉพาะ
 อย่างยิ่งเกี่ยวกับสถานะการณ์ของฝรั่งเศสในสมัยของเขา ทุกคนที่มีส่วนร่วมในการบริหาร
 ประเทศ ควรจะร่วมมือกันแก้ไขปัญหาระหว่างภายในและภายนอกประเทศให้รอบคอบ มิใช่ทำลาย
 กันและกัน ดังเช่นอิลเลตรากับอิจิสตุสในบทละครเรื่องนี้

วิเคราะห์บทละครอิลเลตราของจีโรตุ

ในบทละครอิลเลตรานี้ จีโรตุต้องการเสนอความคิดขัดแย้งระหว่างอิลเลตรากับ
 อิจิสตุสเป็นหลักใหญ่ เพื่อแสดงให้เห็นความคิดต่างทัศนะว่าจะก่อให้เกิดผลในบั้นปลายอย่าง
 ไร แต่ในขณะที่เกี่ยวกับผู้เขียนตั้งใจจะเสนอเรื่องความขัดแย้งให้เห็นเป็นสำคัญด้วย จึงให้
 ตัวละครต่างก็มีความขัดแย้งและซับซ้อนในการกระทำเพื่อเป็นการเพิ่มแง่มุมให้เห็นชัดในบท
 ละคร

1. โครงเรื่อง

บทละครอิลเลตรานี้มีเพียงสององก์ แต่ละองก์แบ่งเป็นฉากย่อย ๆ จีโรตุได้นำ

ตอนคนมหัศจรรย์ของยูริพิดีสมาคัดแปลงคือ จับตอนที่อิจิตุสบังคับให้อิเล็กตราแต่งงานกับชาวนา เพื่อกำจัดมิให้อิเล็กตรามีโอกาสทวงกลับมาแก้แค้น แต่จิโรกูได้เสนอให้แตกต่างกันไปว่า แรงจูงใจที่อิจิตุสต้องการกำจัดอิเล็กตราคือเหตุผลส่วนรวมมิใช่เหตุผลส่วนตัว อิจิตุสไม่ต้องการให้อิเล็กตราเกิดความยุ่งยากในนานเมืองที่สงบเรียบร้อยก็อยู่แล้ว ขอนี้เป็นสิ่งที่ผูกครองทุกคนต้องกระทำเพื่อประโยชน์สุขของประเทศ

... Je ne dissimule point qu'Electre m'inquiète. Je sens que les ennuis et les malheurs abonderont du jour ou elle se déclarera comme tu dis, dans le jardin des Atrides. Et pour tous, car tout citoyen est atteint de ce qui frappe la famille royale. C'est pour cela que je la passe à une famille invisible des dieux, amorphe, et dans la quelle ni ses yeux ne ses gestes n'auront plus de phosphore...

(Acte I, scene 13, p. 44.)

ในละครองก์ที่หนึ่งนี้ จิโรกูได้เสนอให้เห็นความตั้งใจจริงของอิจิตุสในทางที่ดี ตรงกันข้ามกับอิเล็กตราซึ่งปรารถนาจะแก้แค้นแทนบิดา อันเป็นเหตุผลส่วนตัวแต่ใค้อ้างความยุติธรรมที่เด็ดขาด ต่อมาในองก์ที่สอง ความต้องการความยุติธรรมของอิเล็กตราได้แปรไปเพื่อส่วนรวม จิโรกูได้แสดงให้เห็นความขัดแย้งของทั้งสองฝ่ายชัดเจนขึ้นในองก์ที่สอง โดยเพิ่มเหตุการณ์ที่ข้าศึกมาประชิดเมือง เพื่อช่วยให้ตัวละครทั้งสองฝ่ายแสดงออกในความคิดต่างทัศนคติมากขึ้น ในที่สุดความขัดแย้งของทั้งสองฝ่ายได้ลงท้ายบทละครไว้ให้เป็นปัญหาว่า ใครเป็นผู้ชนะหรือพ่ายแพ้

นอกจากนี้จิโรกูเสนอแง่มุมความขัดแย้งให้เห็นในบทละครตลอดเรื่อง เช่นระหว่างความจริงกับการปิดบังซ่อนเร้น ถึงตอนต้นเรื่อง ฉากที่หนึ่ง ตัวยูเมนิสได้เล่นละครทำนองล้อเลียนเกี่ยวกับเรื่องในครอบครัวอิเล็กตราว่า ใครเป็นผู้กล่าวความจริงระหว่างอิเล็กตราและโคลเทมเนสตราในเรื่องการฉกไอเรสตีส์ ละครฉากนี้เพียงผิวเผินคล้ายกับเป็นเรื่องล้อเลียนที่ไม่มีสาระอันใด แต่แท้จริงแล้วภายในความไม่จริงมีบางสิ่งที่เป็นส่วนจริงแฝงอยู่ และในที่สุดคนขอทานก็เป็นผู้เปิดเผยว่า แมโคลเทมเนสตราจะเป็นผู้ทำให้อิเรสตีส์หลุดจาก

ยอมแซน แด็กกระทำไปเพื่อป้องกันอิเลกตรา ซอนช่วยให้ความจริงว่าโคลเทมเนสตรานั้นมี
ความรักและห่วงใยอิเลกตรามากกว่าที่อิเลกตราคิด ฉะนั้นฉากการเล่นละครซอนนั้นจึงเป็น
การขยายความซอนเร้นที่มีอยู่ในบทละครให้เปิดเผยขึ้น เป็นการเน้นความประสงค์ของผู้เขียน
ที่จะเสนอบทละครเกี่ยวกับความขัดแย้งระหว่างความจริง และการปิดบังแอบแฝงหรือหลอกลวง
ลงเป็นสำคัญด้วย

ในขณะที่เดียวกัน จีโรกูได้เสนอนัยที่แฝงอยู่ในความขัดแย้งของลักษณะตัวละครนั้นคือ
ความซบซอนในเจตนาของตัวละครในการกระทำต่าง ๆ ที่ซอนอยู่ภายในจิตใจ โดยเฉพาะ
อิเลกตราที่แค้นอิจิสทุสและโคลเทมเนสตรา ก็เพราะความรักบิดาและเกลียดมารดา อัน
เนื่องมาจากปมเอคิปุสในจิตใจที่แสดงให้เห็นชัดแจ้งในองก์ที่หนึ่ง และซอนก็คือสิ่งที่เป็นความ
จริงแท้ในตัวอิเลกตรา

J'aime tout ce qui, dans ma naissance, revient à mon pere. J'aime
comme il s'est devêtu, de son beau vêtement de nocces... j'aime
cette surprise qui remua son corps le jour ou je suis née, ...
Tout ce qui est de cette naissance du côté de ma mère, je le
hais.

(Acte I, scène 8, pp. 72 - 3.)

แต่ปมเอคิปุสของอิเลกตราได้ถูกแรงจูงใจที่จะช่วยประเทศชาติให้พ้นจากผู้ปกครอง
ที่เป็นฆาตกร ดังที่อิเลกตรากล่าวอ้างบimbang เสีย ตรงกันข้ามกับอิจิสทุส ความหวังดีของเขา
ได้ถูกบimbang ด้วยความผิดส่วนตัว คือการฆ่าอกาเมมนอนเพื่อแก้แค้นแทนบิดา

นอกจากโครงเรื่องหลักที่เกี่ยวกับความขัดแย้งแล้ว จีโรกูยังสร้างโครงเรื่องรอง
เพื่อช่วยขยายเรื่องการเมืองการมีชู้ของโคลเทมเนสตราให้กระจ่างชัด นั่นคือ การมีชู้ของอกาธา
โครงเรื่องรองนี้ได้ปูพื้นให้เห็นถึงฉากองก์ที่หนึ่ง ฉากที่สองซึ่งจีโรกูได้สะกิดใจให้ผู้ดูสังเกต
อกาธาที่ให้ความสนใจกับชายหนุ่มแปลกหน้า. (l'étranger) และดูจะสนใจกับคำว่า
การเมืองการมีชู้เป็นพิเศษ

le président: Mais prends au hasard deux groupes

d'humains: chacun contient le même dosage de crime, de mensonge, de vice ou d'adultère...

Agatha: C'est un bien gros mot, adultère, chéri...

Le président:

Agatha: J'en reviens à ton mot adultère. C'est quand même un bien gros mot.

(Acte I, scène 2, p.216.)

ในที่สุดเรื่องราวได้เปิดเผยขึ้นในองก์ที่สองว่า การที่อกาทาสใจในคำนี้เป็นเพราะเธอเองมีชู้เช่นเดียวกับโคลเทมเนสตรา และด้วยเหตุผลเดียวกัน แสดงว่าโครงเรื่องนี้เป็น การเน้นของจิโรกูที่จะเสนอว่า การมีชู้เป็นของธรรมดาที่เกิดขึ้นได้ในสังคมและอาจเกิดขึ้นได้ กับชนทุกชั้น ด้วยเหตุผลที่ใกล้เคียงกัน โครงเรื่องรองนี้จึงช่วยสนับสนุนให้ยูคูเห็นใจโคลเทมเนสตรา อันเป็นความประสงค์ที่จิโรกูต้องการให้ความเป็นธรรมดาแก่เธอ ทั้งโอนัลและจิโรกู ให้ความเห็นใจโคลเทมเนสตรามาก โดยเฉพาะจิโรกุนั้นละทิ้งความเห็นใจกาเมมอนนโดยสิ้นเชิง มีหน้าว่าจิโรกูยังเพิ่มให้อิซิสตุสเป็นตัวละครเด่นทัดเทียมกับอิลเลคตราและนายกอง กว่า โดยเสนอให้เห็นความซับซ้อนในการกระทำของอิลเลคตรา ซึ่งมีบางสิ่งบางอย่างแอบแฝง อยู่ และในบางสิ่งที่แฝงอยู่นั้นแสดงให้เห็นความจริงแท้ส่วนหนึ่งของอิลเลคตราด้วย

2. ความซับซ้อนของตัวละครและวิธีการเสนอ

แม้ว่าจิโรกูจะแสดงให้เห็นความขัดแย้งระหว่างอิลเลคตรากับอิซิสตุสซึ่งทั้งสองต่างมีเหตุผลรองรับความคิดของตนอย่างเหมาะสม แต่การเสนอความซับซ้อนของแรงจูงใจอิลเลคตราทำให้ยูคูเข้าใจกระจ่างชัดขึ้นว่า ความปรารถนาโลกใหม่ที่มุ่งความรักและความยุติธรรมของเขอนั้นเป็นเพียงความคิดส่วนหนึ่งที่ต้องการกำจัดโคลเทมเนสตราและอิซิสตุส แท้จริงแล้วเขามีเหตุผลส่วนตัวที่แฝงอยู่นั่นคือ ความเกลียดการค้ำซึ่งมีมาแต่เยาว์วัย

Electre: Ce n'est pas que je déteste les femmes, c'est que je déteste ma mère. Et ce n'est pas que je déteste les hommes, je déteste Egisthe.

Oreste: Pourquoi le hais-tu?

Electre! Je ne sais pas encore. Je sais seulement que c'est la même haine... J'essayais de croire que je haïssais ma mère parce qu'elle t'avait laissé tomber enfant, Egisthe parce qu'il te déroba ton trône. C'était faux.

(Acte I, scène 8, p.73 - 4.)

อีเลกตราไม่รู้ว่า เหตุที่เธอเกลียดมารดาอย่างจับใจนั้นเป็นเพราะปมเพศในตัวเอง จีโรคนำหลักจิตวิทยาเกี่ยวกับปมเอคิปสมาไซ์เช่นเดียวกับโอนีลและให้คนขอทานเป็นผู้เข้าใจและสังเกtcpมเพศนี้ ซึ่งอีเลกตราไม่สามารถพัฒนาตนเองให้หลุดพ้นได้

le mendiant! C'est vrai. J'oublie le mariage. Mais pour tuer quelqu'un c'est quand même moins sûr que la mort. D'autant qu'une fille comme elle, sensible, avec de retard, et cetera, elle se déclarera sûrement à la minute ou un homme la prendra pour la première fois dans ce bras.

(Act I, scène 3, pp.42 - 3.)

คฤขปมเพศนี้เอง อีเลกตราจึงพยายามแทนที่โคลเทมเนสตราตลอดเวลา ถึงกับกล่าววาทนเป็นแม่หมายของบิคา อีเลกตราพยายามที่จะจับผิดโคลเทมเนสตราและต้องการประจานว่ามีชู้ เธอไม่เคยแสดงความเห็นใจมารดาซึ่งพยายามอธิบายความรู้สึกของตนว่าทำไมจึงทนไม่ได้ที่จะอยู่รวมกับอกาเมมมอน ซึ่งมีเพียงอำนาจและบารมีไวสงเสริมตนเองเท่านั้น

Clytemnestre: Du jour ou il est venu m'arracher à ma maison avec sa barbe bouclée, de cette main, dont il releva toujours le petit doigt, je l'ai haï... Il était pompeux, indecis, niais. C'était le fat des fats, le crédule des crédules. Le roi des rois n'a jamais été que ce petit doigt et cette barbe que rien ne rendait lisse.

(Acte II, scène 8, p.167.)

โครงเรื่องรองที่อกาทามีชู้เป็นสิ่งที่ช่วยสนับสนุนให้เห็นใจโคลเทมเนสตราว่า ความรู้สึกของเธอเป็นสิ่งที่อาจเกิดขึ้นได้กับภรรยาทุกคน ความรู้สึกของอกาทามีได้ผิดแผกไปจาก

แต่แทนที่อีเลกตราจะเห็นใจมารคา กลับยื่นกรานที่จะลงโทษให้ได้โดยไม่มองมารคา ในฐานะผู้หญิงกับผู้หญิงด้วยกัน อีเลกตราไม่หันกลับมาพิจารณาตนเองว่าในขณะที่เธอต้องการความรักและความยุติธรรมในโลกใหม่ กังที่เธอกล่าวว่ายูบอวยครั้งว่า สังคมที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน เต็มไปด้วยการหลอกลวงและหักหลัง อีเลกตรากลับขาดคุณธรรมทั้งสองสิ่ง เธอไม่เคยที่จะมอบความรักให้กับมารคา คงยื่นกรานที่จะลงโทษทั้งนี้เพราะเกรงว่าถ้ายินยอมให้คนทั้งสอง ลอยนวลอยู่ เมื่ออิจิสทუსนำทัพรบชนะข้าศึก ประชาชนอาจยกโทษให้แก่คนทั้งสองในฐานะที่ทำความดีความชอบปกป้องประเทศให้พ้นภัย สิ่งนี้อีเลกตราทนไม่ได้เพราะเป็นการละเมิดกฎแห่งความยุติธรรมที่เธอแสวงหา ถ้าเปรียบกับอิจิสทუსแล้ว อิจิสทუსยังแสดงให้เห็นความรักเพื่อนร่วมชาติมากกว่า ยอมเสี่ยงภัยโดยไม่หวังสิ่งใดตอบแทน แมงการที่เขาต้องการแต่งงานกับโคลเทมเนสตรา ก็เพื่อต้องการเป็นจอมทัพนำทหารออกสู้รบเพื่อเป็นกำลังใจบำรุงขวัญทหาร มิใช่เพื่อความรักหรือลาภยศใด ๆ

le capitaine : La garde est prête à se battre. Mais elle murmure. Vous le savez : elle n'a jamais obéi de bon coeur à une femme. Comme la ville, d'ailleurs... Toutes deux réclament un homme, un roi.

Egisthe : ... La reine ne niera pas que c'est le seul moyen de sauver Argos. Je ne doute pas de son sentiment.

(Acte II, scène 7, pp.139 - 40.)

ในขณะที่อีเลกตรามุ่งมั่นจะเอาแต่ใจตนเอง โดยอ้างถึงอุดมคติต่อสังคมใหม่ของตน โดยไม่นึกถึงสถานะการณเมืองในปัจจุบัน ไม่คิดถึงเพื่อนร่วมชาติในสภาพการณ์ที่เป็นอยู่ อิจิสทუსกลับเข้าใจในสภาพที่เป็นจริงขณะนั้นอย่างผู้ที่มิประสพการณ์มากนัก ในขณะที่คนขอทาน สังเกตถึงลักษณะนิสัยที่แท้จริงของอีเลกตรา เขาก็คาคหาหมายลักษณะนิสัยและความคิดของอิจิสทუსในฐานะที่เป็นนักปกครองที่ดีด้วย กังที่เขากล่าวว่

Tout se déclare, dans la nature jusqu'au roi. Et même la question, aujourd'hui, si vous voulez m'en croire, est de savoir si le roi se déclarera dans Egisthe avant qu'Electre ne se déclare dans Electre.

(Acte I, scène 2, p.42)

และถ้าเปรียบอิเลกตรากับโคลเทมเนสตราในค่านความรักแล้ว โคลเทมเนสตรา กลับมีความรักมอบให้อิเลกตรามากกว่าที่อิเลกตรารักมารดาเสียอีก โคลเทมเนสตราอดไม่ได้ที่จะแสดงความเป็นห่วงอิเลกตราไม่พอใจอิซิสทุสในการจัดให้อิเลกตราแต่งงานกับคนทำสวนที่ต่ำต้อยกว่า ถ้าหวนกลับไปดูเมื่อครั้งที่อิเลกตราและไอเรสต์ที่ยังเด็ก โคลเทมเนสตราก็ยังปกป้องอิเลกตราไม่ให้ตกลงมาที่พนมเมวาคนขอทานจะอ้างวาทกระทำไปเพื่อความเท่าเทียมกันระหว่างชายและหญิงก็ตาม

le mendiant ; Elle tient Electre sur le bras droit, car la fille est déjà lourde; elle tient le bébé sur l'autre, un peu éloigné d'elle, pour qu'il ne s'égratine pas à la broche ou qu'il ne la lui enfonce pas dans la peau... Et l'enfant voit le chat blanc, ... ses yeux le tient, et il bascule... Et c'est une femme egoïste ... Pour elle, la femme compte autant que l'homme, parce qu'elle en est une: elle ne songe pas à une seconde à détruire cette fille a rentré pour sauver ce fils à souche, et elle garde Electre.

(Acte II, scène 13, p.89.)

ส่วนในค่านความยุติธรรมที่อิเลกตราต้องการนั้น ถ้าพิจารณาแล้ว แม่โคลเทมเนสตราและอิซิสทุสจะหาผิดมากอน แต่ทั้งสองก็ได้ปกครองบ้านเมืองให้อยู่ในความสงบ การที่อิเลกตราพยายามขุดคุ้ยความจริงในอดีตเพื่อหาทางลงโทษคนทั้งสองโดยอ้างถึงความยุติธรรมที่เด็ดขาดนั้นดูจะไม่ถูกต้อง เพราะการฆ่าคนทั้งสองก็ถือว่าเป็นความชั่วเช่นกัน การตอบสนองความชั่วด้วยความชั่วดูเป็นสิ่งที่ไม่สมควรเป็นการชดถกันที่ว่า ความยุติธรรมเป็นคุณธรรมที่สร้างสิ่งที่ดีงามและเหมาะสมให้เกิดขึ้น อนึ่งผลที่เกิดตามมาหลังความยุติธรรมของอิเลกตราก็คือผู้คนล้มตาย บ้านเมืองต้องพังพินาศ ดังนั้นความยุติธรรมที่ได้มาจึงไม่บริสุทธิ์เท่าที่ควร จีโรกูโคไซตัวยูเมนิคีสต่อต้านการกระทำของอิเลกตรา ตลอดเวลาเพราะยูเมนิคีสรู้ความจริงว่าเมื่อใดก็ตามที่ไอเรสต์สวมมือกับอิเลกตราฆ่าอิซิสทุสและโคลเทมเนสตราแล้ว ผลเสียก็จะเกิดตามมาและไอเรสต์ก็สักจะกลายเป็นฆาตกรในที่สุด เหมือนดังที่คนขอทานสังเกตุลักษณะไอเรสต์สักก่อนที่จะฆ่าอิซิสทุสและโคลเทมเนสตราว่า "De la beauté du jeune

Egiste " เป็นการเปรียบว่ามีลักษณะเหมือนกับอิจิตุสท์แก่แค้นแทนบิดาของเขาในครั้งก่อนนั้น ยูเมนิคัสรู้ความจริงข้อนี้ จึงพยายามชักจูงโอเรสตีส์ให้ปลีบทัวจากอิลเลกตรา

... Les redresseurs de torts sont le mal du monde. Et il ne s'améliorent pas en vieillissant, je te prie de le croire. Alors que les criminels sans exception deviennent vertueux, eux, sans exception, deviennent criminels.

(Acte II, scène 13, p.87.)

ละครที่ยูเมนิคัสเล่นเป็นตัวโคลนแทนเนสตราและโอเรสตีส์และกล่าวถึงคาบว่าให้คาบเป็นผู้ฆ่าอิลเลกตราเองโดยที่โอเรสตีส์ไม่ต้องลงมือมัน แสดงให้เห็นเจตนาของยูเมนิคัสที่ต้องการชักจูงโอเรสตีส์ไม่ให้ลงมือฆ่าโคลนแทนเนสตรา คาบเป็นสัญลักษณ์ของความเกลียดที่อิลเลกตราใช้ขู่ยงโอเรสตีส์ให้เป็นเครื่องมือในการฆาตกรรม ยูเมนิคัสจึงไม่ต้องการให้โอเรสตีส์หลงคำพูดของเธอ และถ้าพิจารณากันแล้ว โอเรสตีส์ไม่มีความเกลียดฆาตหรือความแค้นอิจิตุสท์ เพราะโอเรสตีส์ยังไม่รู้ความจริง ยูเมนิคัสเกือบชักจูงโอเรสตีส์ได้สำเร็จ เพราะในจิตใจของเขายังมีความรัก ความเมตตาหลงเหลืออยู่ ดังที่เขากล่าวชักชวนอิลเลกตราว่า

Oreste: O Electre, es-tu sûre qu'elles n'ont pas raison! Es-tu sûre que ce n'est pas la pire arrogance, pour un humain, à cette heure, de vouloir retrouver sa propre trace. Pourquoi ne pas prendre la première route, et aller au hasard. Fie-toi à moi...

Electre: Hélas, ce n'est pas notre chasse aujourd'hui.

Oreste: Ne plus nous quitter, cela seul compte. Fuyons ce palais. Allons au Thessalie. Tu verras ma maison perdue dans les roses et les jasmins.

(Acte II, scène 3, pp.109 - 10.)

บ้านที่อยู่ท่ามกลางดอกไม้เปรียบเสมือนแหล่งพักพิงที่มีความสงบและความสุขซึ่งโอเรสตีส์ชักจูงอิลเลกตราให้ไปอยู่ร่วมกัน ซึ่งตรงกันข้ามกับคาบอันเป็นสัญลักษณ์ของความเกลียดซึ่งทำให้อิลเลกตราแสวงหาความจริง (ว่าอิจิตุสท์กับโคลนแทนเนสตราฆ่าบิดาของตน) ทำให้ออเรสตีส์ต้องจำใจแก้แค้นแทนบิดาเพื่อความยุติธรรมที่อิลเลกตรานำมาอ้าง คนขอทานเป็นผู้บรรยายถึงลักษณะการฆาตกรรมไม่เต็มใจของโอเรสตีส์ว่า

Et ce n'est pas une bête qui criait, c'était Clytemnestre. Mais on la saignait. Son fils la saignait. Il avait frappé au hasard sur le couple, en fermant les yeux. Mais tout est sensible et mortel dans une mère indigne.

(Acte II, scène 9, p.176.)

จะเห็นได้ว่า จีโรกุได้ใช้คนชอทาน ยูเมนิคิสและโครงเรือกรองช่วยเสนอความ
 ทั้ชชอนของลักษณะตัวละคร ทั้งคนชอทานและยูเมนิคิสทำหน้าที่คล้ายลูกของกรีก คอยสังเกต
 การกระทำและคำพูดตัวละครตลอดเวลา พร้อมทั้งหยิบยกมาคลี่คลายให้เห็นชัด ทั้งสองเป็นผู้
 เข้าใจสิ่งต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น ดังเช่นเรื่องปมเพศของอิลেকตรา นอกจากคนชอทานจะเป็นผู้
 ล่วงรู้แล้ว ผู้ที่เข้าใจอีกฝ่ายหนึ่งก็คือยูเมนิคิสทั้งสาม เพราะยูเมนิคิสเปรียบเสมือนสัญลักษณ์
 ของความจริงแท้ ดังที่คนชอทานกล่าววว่า

la jeune fille est la ménagère de la vérité, elle doit y aller jusqu'a ce que le monde pète et craque dans les fondements et les generations des generations dussent mille innocents mourir la mort des innocents pour laisser le coupable arriver à sa vie de coupable.

(Acte I, scène 13, p.90.)

ยูเมนิคิสเป็นตัวต่อต้านการกระทำของอิลেকตราตลอดเวลา เพราะรู้ความจริงว่า
 อิลেকตรามีเหตุผลส่วนตัวในการลงโทษมารดาและอิจิสทุส ยูเมนิคิสยังรู้และเข้าใจว่าความ
 ยุติธรรมและความรักในสังคมใหม่ที่อิลেকตราแสวงหานั้นเป็นสิ่งที่เป็นไปได้ เพราะทั้งสอง
 สิ่งไม่มีทางจะอยู่รวมกันได้ ความยุติธรรมนั้นจะเกิดขึ้นก็ต่อเมื่อมีจิตใจที่เป็นกลางปราศจาก
 การลำเอียงหรือผูกพันกับสิ่งใด และต้องไม่หวั่นไหวต่อคำใด ๆ เช่นกัน เมื่อใดที่มีความยุติ
 ธรรม เมื่อนั้นความรักจะถูกทำลายลงสิ้น ยูเมนิคิสนั้นอาจเป็นตัวแทนของความรักความเมตตา
 ซึ่งขัดแย้งกับอิลেকตราซึ่งเป็นตัวแทนของความยุติธรรม

Troisième Euménide : Tu as raison, C'est magnifique, l'amour...

Oreste : ...La terre est ronde pour ceux qui s'aiment. Déjà je me heurte partout contre celui que j'aime et il n'existe pas encore.

Voilà, ce qu'Electre veut te ravir, et à nous aussi, avec sa vérité. Nous voulons aimer. Fuis Electre.

(Acte II, scène 3, p.109.)

น่าสังเกตว่า แทนที่จิโรจะใช้เทพแห่งการแก้แค้นคอยตามล้างโอเรสทีส ดังเช่นละครกรีก เขากลับใช้ยูเมนิสซึ่งทำหน้าที่เป็นผู้พิทักษ์ ความเมตตาากรุณาแทนเพื่อให้เป็นตัวแทนแสดงความขัดแย้งกับอิลেকตราซึ่งมีแต่ความยุติธรรมไม่มีความรักความเมตตา อาจเป็นไปได้ว่าในใจของจิโรก็มีความขัดแย้งเช่นยูเมนิสกับอิลেকตรา ระหว่างความเมตตาและความยุติธรรม แต่ประสบการณ์สอนให้เขารู้ว่าเป็นสิ่งยากยิ่งในอันจะรวมทั้งสองอย่างเข้าไว้ด้วยกัน

วิธีการอย่างหนึ่งที่น่าสนใจในการสร้างตัวยูเมนิสของจิโรก็คือ การสร้างให้ยูเมนิสเจริญเติบโตตลอดเวลาจนกลายเป็นอิลেকตรา อาจเป็นไปได้ว่าลักษณะนี้เป็นสัญลักษณ์ของปมเพศในตัวอิลেকตราที่เติบโตขึ้นพร้อมกับวัยของเธอประการหนึ่ง และเป็นสัญลักษณ์ของความเกลียดชังที่อิลেকตราสะสมอยู่ในตัวเรื่อยมา อีกประการหนึ่ง ทั้งสองสิ่งนี้เป็นความจริงแท้เกี่ยวกับอิลেকตราซึ่งยูเมนิสแสดงเป็นสัญลักษณ์ตามรูปธรรมให้เห็น ทั้งสองเติบโตพร้อมกับวัยของอิลেকตราและรอเวลาที่จะเผยตัวของมันเอง ในที่สุดวาระนั้นก็มาถึงเมื่อเธอสามารถแก้แค้นอิจิสตุสได้สมใจ

เท่าที่ได้วิเคราะห์มาข้างต้นแล้ว จะเห็นว่าบทละครของจิโรซับซ้อนมาก นอกจากเขาจะเสนอแง่มุมขัดแย้งในค่านิยมเกี่ยวกับความยุติธรรมอันขึ้นอยู่กับความคิดต่างทัศนะของมนุษย์แล้ว เขายังเสนอให้เห็นแรงจูงใจที่ซับซ้อนอันเป็นต้นเหตุแห่งพฤติกรรมของตัวละคร โดยเฉพาะอิลেকตราอีกด้วย การเสนอแรงจูงใจที่ขัดแย้งและซับซ้อนในจิตใจอาจเป็นวิธีการอันแยบยลของเขาที่จะช่วยให้ผู้ดูรู้ว่าเขามีความคิดโอบเอียงไปทางใดในระหว่างความคิดทั้งสองถ้าจำเป็นจะต้องเลือกในสถานการณ์ที่คับขันเช่นนั้น การวิเคราะห์ข้างต้นแสดงว่าจิโรมีท่าที่เห็นด้วยกับอิจิสตุส และการณ์ในเวลาต่อมาได้พิสูจน์ให้เห็นว่า ความคิดของจิโรนั้นค่อนข้างจะถูกต้องเพราะในที่สุดพวกหัวก้าวหน้า (หรือนัยหนึ่งอิลেকตราในบทละคร) ก็ไม่สามารถบริหารประเทศให้ดีกว่าพวกอนุรักษนิยมที่ตนโค่นลงได้ ในสงครามโลกครั้งที่สอง

ปารีสต้องถูกยึดครองโดยเยอรมันดังเช่นอาร์โกสต้องพังพินาศเพราะการตัดสินใจของอเล็กซานเดอร์นั่นเอง

อย่างไรก็ตามความคิดที่แท้จริงของเขา จีโรคูมิได้เห็นด้วยกับความคิดของฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง และเขาเองก็ต้องการจะให้มิเหตุการณแห่งความขัดแย้งเกิดขึ้นในสังคมใด ดังนั้นเขาจึงเสนอปรัชญาของเขาในบทละครนี้เพื่อที่ว่าสังคมอาจยึดถือไปปฏิบัติในอันที่จะหลีกเลี่ยงความขัดแย้งต่าง ๆ ปัญญาจะเป็นบ่อเกิดให้มนุษย์หาทางค้นพบความพอดีในการดำเนินชีวิตของมนุษย์ได้อย่างแท้จริง